

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

LONDON – BUCHAREST: INTERNATIONAL WRITERS AND THEIR CULTURAL HERITAGE (HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU AND VIRGINIA WOOLF – A CASE STUDY)

Laura Maria Iancu

PhD, "Vasile Goldiș" University of Arad, Satu Mare Branch

Abstract: Urban writers, Hortensia Papadat-Bengescu and Virginia Woolf have painted a colorful urban universe that they used to be in love with, about which they chose to write in most of their work and which fascinated them throughout their lives, calling for an admirable painting technique, demonstrating impressionist ties. Her entire life, Hortensia Papadat-Bengescu dreamt about this urban universe of the Living City (in Romanian language: Cetatea Vie), where she finally settled after too long regional intermittences that marked her biography. Although born in London, where she lived nearly her entire life, Virginia Woolf chose the alternative of regularly living outside London (Richmond, Rodmell), from where she would often gladly come back to the City every time. It is London with all its life that made Virginia Woolf continue to write throughout her uneasy but stunning literary struggle.

Keywords: painting technique, urban writers, urban universe, Living City, impressionism.

Scriitoare citadine, Hortensia Papadat-Bengescu și Virginia Woolf au pictat în culori vii universul urban de care au fost îndrăgostite, despre care au ales să scrie în majoritatea operei și care le-a fascinat de-a lungul întregii vieți, făcând apel la o admirabilă tehnică picturală, cel mai adesea utilizând tente și tehnici impresioniste. Hortensia Papadat-Bengescu a visat întreaga sa viață să trăiască în acest univers citadin al *Cetății Vie*, unde s-a statornicit într-un final, după lungi intermitențe regionale, care i-au marcat biografia.

Născută la Londra, unde a trăit aproape întreaga viață, Virginia Woolf a ales periodic, de-a lungul întregii sale vieți, alternativa de a locui pe durate scurte în afara universului citadin londonez, unde revenea însă de fiecare dată cu plăcere. Despre Londra, cu tot ceea ce oferea metropola în perioada interbelică și apoi în timpul celui de-al Doilea război Mondial (anii 1940 – 1941) scrie Virginia Woolf cu pasiune și admirație, cu bucurie și apoi cu tristețe, cu un amestec genial de nostalgie și bucuria eternă a revederii marelui oraș, a Cetății londoneze mereu vii și agitate. În întreaga operă a romanciereri britanice, *Spre Far (To the Lighthouse)* și *Intre acte (Between the Acts)* se numără printre puținele romane woolfiene a căror locație nu este aleasă în marea metropolă londoneză. În restul operei woolfiene, cititorul are cu generozitate ocazia de se familiariza cu cel puțin un aspect care ține de Londra sau de locuitorii săi.

Parcurile londoneze fac parte din ficțiunea autoarei, dar și Tamisa, care este o altă sursă de încântare pentru romanciera britanică, alături de străzile puțin mai comerciale Oxford și

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

Strand, care sunt aproape de sufletul modernist al scriitoarei. Fascinația străzii londoneze, cu agitația și ritmul inegalabil al unui oraș mereu viu (strada Oxford este o lungă arteră comercială situată chiar în inima Londrei) este în permanență întreținută și animată de strălucirea și curgerea Tamisei.¹

Criticul George Călinescu constata că Hortensia Papadat-Bengescu este „creatoarea romanului orășenesc român”² ea fiind totodată și cea care a consacrat pe deplin în romanul nostru interbelic scrierile citadine, scrierile marelui oraș, cu aglomerația lor vie. Această proză citadină revelează cititorului în același timp și *dedesubturile* cartierelor, ca și *dedesubturile* caracterelor, ale dedalurilor sufletești, în prelungirea romanului de mistere, roman citadin cu precădere, inovat la sfârșitul secolului XIX de Eugène Sue.

Interesul pentru romanul de factură citadină i-a fost insuflat Hortensiei Papadat-Bengescu de către mentorul de la Sburătorul, care, în spiritul modernismului și al sincronizării literaturii române cu cea europeană, invita romancierii din epocă să se aplece cu mai mult interes asupra scrierilor marelui oraș.

Apropo toate personajele bengesciene vin din provincie în Capitală, atrase de mirajul mistuitor al metropolei. În studiul de față, care reprezintă o ilustrare a paralelismului citadin la două scriitoare europene, ne adresăm galeriei de personaje create în *Fecioarele despletite* de Hortensia Papadat-Bengescu și *Doamna Dalloway* de Virginia Woolf. De asemenea, ni s-a părut relevantă paralela dintre romanul woolfian menționat mai sus și nuvela bengesciană *Femeia în fața oglinzei*, prin urmare am completat această paralelă cu trimiteri la acest al doilea titlu aparținând scriitoarei române.

Cetatea Vie constituie nucleul polarizator al destinului personajului bengescian, în care acesta pășește „cu evlavie pe podeaua putredă”. Aneta Pascu constată că „un lăcaș al norocului a căzut peste ea din cer”: „grilajul de fier ruginit, curtea cu cherestea, casa ruinată, scările cu trepte roase și cu rampa ruptă erau popasul îndelung dorit, dobândit anevoie, care zilnic o va duce la Universitate – căci, dacă învățătura îi era neplăcută, idealul ei era să fie studentă și anume nu la Iași, ci la București”. Ioan Holban³ face o ingenioasă descriere a acestor prime zile ale contactului cu luminile orașului care par a fi cele unei alte „Alice într-o altă Țară a minunilor”: „palatul cu ascensoare” al Universității, „băieții frumoși” și fetele cu „gulere mari de blană ieftină la paltoane” de pe culoarele sale, trotuarul bulevardului Elisabeta, lumina orbitoare a cinematografelor, feeria reclamelor, a afișelor violent colorate și a fotografiilor „ademenitoare”, zgomotul mulțimii și aromele închipuite ale vitrinelor de birturi și bodegi, mirosul de castane coapte – iată una dintre imaginile Cetății Vii care, ca peste tot în proza Hortensiei Papadat-Bengescu, este *scena și decorul, lumea și ființa, universul și pământul* său. *Exaltarea* Anetei Pascu la contactul cu marele oraș este opusul fricii Manuelei din *Femeia în*

¹Virginia Woolf, *Selected Essays*, ed. David Bradshaw (Oxford: Oxford World's Classics, 2008), pp.199–203.

²George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, 1982, p. 737-742

³Ioan Holban, *Hortensia Papadat-Bengescu*, editura Princeps Edit, 2002, p. 145.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

fața oglinzii, deosebindu-se încă și de bucuria cu care întâmpina Mini peronul Gării de Nord din *Fecioarele despletite*.

Starea personajului, definită prin contactul cu metropola, nu precizează doar calitatea unei anumite trăiri dintr-un anumit punct al desfășurării firului epic, ci se încadrează funcțional în sistemul de relații pe care individul îl stabilește cu lumea din jur: frica Manuelei era semnul nevoii sale de singurătate, bucuria lui Mini anunțând funcția personajului-reflector, a celui care în chip necesar va trebui să se încadreze în societatea orașului pentru a o „reflecta” în text, în timp ce exaltarea Anetei Pascu îi exprimă „orbirea”, conturându-i cu o clipă mai devreme statutul existențial.

Orașul are propria sa viață, mai ales în serile de toamnă, când „suflarea uriașă” este resimțită ca fiind o inimă veșnic alertă care bate pentru întregul târg, vocea care ne ghidează pe străzile însuflețite ne transmite că fluxul propriei gândiri este cel care confera vitalitatea și energia Cetății Vii.

Ne-am permis această paralelă pentru a releva o primă fațetă a orașului, simbol al pasiunii exaltate. Aneta Pascu este în cele din urmă destinată să contemple strălucirea marelui oraș de la nivelul unei ferestre care se deschide spre trotuar și spre care nu se poate vedea nimic din ceea ce se petrece în interioarele elegante de la etaj, ea fiind, alături de Costel Petrescu din *Logodnicul*, protagonistul *vieții de subsol*. Cu totul diferit este cazul lui Mini, al cărui rol esențial constă în transpunerea în text a *vieții orașului*. Auto-proclamate scriitoare moderne, Hortensia Papadat-Bengescu și Virginia Woolf au fost deschise schimbărilor artistice și inovațiilor de orice fel, de înnoire culturală și socială, prin urmare ambele au preferat să descrie mediul citadin care este propice schimbării, dar și conservării, pe de altă parte, a adevăratelor valori esențiale. Această permanență valorică este foarte interesant apreciată de ambele scriitoare în examinarea construcțiilor vechi și solide, în alternanță cu noile tendințe în materie de dorințe și nevoi. „*Din rămășițe și din inovări, Cetatea își compunea prin aspecte mobile caracterul ei ca și pe al locuitorilor, îi schimba neconștient prin adaptări grabnice, prin irupția planurilor noi în vechiul pitoresc*”. (*Fecioarele despletite*, Hortensia Papadat-Bengescu).

Parafrazând ceea ce Virginia Woolf scria în eseul său despre Londra, proprietarii de magazine sunt cei care percep dorința de schimbare a oamenilor și fac tot ceea ce pot pentru a oferi cumpărătorilor „*lucruri noi care sunt la fel de tranzitorii precum propriile noastre dorințe*”. (*Doamna Dalloway*, Virginia Woolf).

Inspirate de și din mediul citadin, autoarele fac adevărate declarații de dragoste orașului, prin intermediul instanțelor narrative care mijlocesc comunicarea, Mini în „*Fecioarele despletite*”, Manuela în „*Femeia în fața oglinzei*” de Hortensia Papadat-Bengescu și Clarissa Dalloway în „*Mrs. Dalloway*” de Virginia Woolf:

„*De la adăpost, admira metropola care propășea, ca pe o edificare de lux, în care oamenii puneau tot ce aveau în ei urban ca instinct, inteligență și putere de muncă. Tot ce aveau în ei viu, și bun și rău*”. (*Fecioarele despletite*)

„*Îmi place să umblu prin Londra*”, spuse doamna Dalloway. „*Zău că-i mai plăcut decât la țară*”.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

Aceeași fascinație a marelui oraș este prezentă într-un alt pasaj similar: „*Bond Street o fascina; Bond Street devreme dimineata, în vara timpurie; cu drapelele fluturând; cu magazinele sale; fără paradă; fără fast; un sul de tweed în magazinul de unde tatăl ei își cumpărase costumele timp de cincizeci de ani; câteva perle; somon pe un bloc de gheață.*

„*Asta-i tot*”, spuse, privind în magazinul de pescărie. „*asta-i tot*”, repetă, zăbovind o clipă la vitrina unui magazin de mănuși unde, înainte de război, puteai să-ți cumperi mănuși aproape perfecte”.

Viața este un cinematograf și secvențele citadine se derulează în fața cititorului cu rapiditatea gândurilor și în ritmul alert al fluxului conștiinței: „*viața, cu trăsăturile, cu femeile, vitrinele cu darurile, oamenii...*” (*Femeia în fața oglinzei*”).

Faptele simple întrerup în romanele menționate un flux continuu al milioanei de gânduri și senzații („semnalul unui automobil, frânat brusc înaintea ei” – Femeia...); memoria prezentă se întrepătrunde cu trăirile ființei exaltate în fața frumosului vieții, a celui *hic et nunc* care contribuie la exaltarea conștiinței auctoriale. În femeia în fața oglinzei, leitmotivul oglinzii reflectă oglindirea sufletului, a unei imagini nedistorsionate, sincere și care redă privirea întoarsă dinspre adâncuri spre lumea exterioară, atât în cazul Manuelei, cât și în cazul Clarisei Dalloway.

Se poate cu ușurință observa că trecutul revine mereu în conștiința reflectorilor, îmbinându-se și armonizându-se în permanență cu prezentul, mobilizator de clipe petrecute cândva, aiurea, în existența personajelor. Mini este, așa cum am mai precizat, vocea ideală auctorială, ambasadorul fidel, prin vocea căreia aflăm aproape totul: „*Când sosise atunci, pe iarna geroasă, în Cetate, dimpotrivă, era lacomă de zgomot, de mulțime. Abia pripășită, căuta locurile gălăgioase și aglomerate pentru a-și ascunde și apăra în ele timiditatea. Cunoștea orașul de mult, îl mai locuise adesea, dar totdeauna mai nainte îl străbătuse cu indiferență, îl privise cu banalitate. Dar atunci, la sosirea aceea, totul o mira, totul îi părea nou. Asupra inteligenții ei, mulțimea făcea impresia pe care o face lumina vie asupra ochilor deprinși cu umbra. Necunoscută, nebăgată în seamă, se amesteca în frământarea, în furnicarul ei, ca una din miile de fețe vii ale chipului multiplu al Cetății.*

Acum se reculesese din prima emoție și orașul i se limpeze. Nu mai era străină, rătăcită, și mulțimea nu mai era chipul multiplu al unor necunoscuți. O pudoare a existenței ei precise o făcea să evite promiscuitatea localurilor publice. Era pentru ea o bucurie să stea ocrotită”.

Cetatea Vie este un loc protector, în care locuitorii săi, cum este Mini, nu trebuie să se teamă, fiind încrezători, mânați de instincte „urbane”. Orașul este surprins în plenitudinea realizărilor sale, autoarea voind parcă a surprinde, asemeni Virginiei Woolf, durata și intensitatea momentului trăit în interiorul urbei: „*Orașul împiedica să vezi orizonturile amenințătoare sau geana promițătoare a soarelui. Pe deasupra coperișurilor nalte și dese, norii rotocoleau. Mini nu vroi să se mânie, nici să se teamă. Vroi să se supună și, de subt resemnarea ei, dorința șoptea încet o rugăciune timidă spre înseninare.*

Ploile de vară nu întristau niciodată orașul, zâmbitor prin toate vitrinele lui gătită ca niște femei cochete, cu trecători sprinteni, mulțumiți de belșugul irigației, pe când

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

răsuflarea proaspătă a Cetății, trecută peste grădini, îmbălsămată și aburită din căldura de sân a pământului copt, era delicioasă de respirat". Tehnica narativă cu note descriptive conține tente impresioniste, este o tehnică picturală introdusă în literatura începutului de secol XX prin intermediul jocului de imagini și perspective, conducând adesea spre tehnica pointillistă consacrată de școala franceză de pictură.

Clipa prezentă împletită cu trăirile intense de fascinație ale personajelor sunt impecabil redată în pasajele următoare. Pasajul de mai jos extras din *Doamna Dalloway*, poate conferi cititorului strania senzație de a trăi fascinația clipei o dată cu autoarea, care pare că și-a propus să o conserve pentru eternitate, prin intermediul intensității interioare a momentului descris: „...Clarissa era sigură, o tăcere anume, ceva solemn; o indescifrabilă pauză; o încremenire (dar s-ar putea să fie de vină inima ei, atinsă, din cât i se spusese, de gripă) înainte ca Big Bensă înceapă să bată. Gata! Dangățul porni. Întâi o avertizare, muzicală; apoi, ora, irevocabilă. Cercurile de plumb se topeau în aer. Uite ce proști suntem, se gândi ea, traversând Victoria Street. (...) în ochii oamenilor, în pașii lor sprinteni, apăsați sau greoi; vuietul și zarva; trăsurile, automobilele, omnibusele, camioanele, purtătorii de reclame pășind târșăit sau legănat; fanfare; flașnete; în triumful și zăngănitul și ciudata, ascuțita cântare a vreunui avion deasupra era ce îi era ei drag; viața; Londra; această clipă de iunie”.

Această intenție de a nu scăpa, de a nu lăsa să treacă neobservată clipa trăită, prezentă, poate fi ușor observată și la scriitoarea noastră, într-un citat precum cel de mai jos, care rememorează străzile Bucureștiului interbelic:

„Dimineața, zgomotul timpuriu al tramvaielor, uruitul trăsurilor acoperiseră melodia capricioasă a ploaiei. Mini se aplecase peste jgheburile ude: asfaltul era ud și el și burlanele sesurgeau”

„Erau acum în dreptul Palatului. Mini e uită la pendula mare și la ceasul ei de mână. O captivă ora. Mika-Lé și ceilalți se dizolvă în timp. Erau acum cu toții miimi de secundă din pulsul care bătea orele desfășurate asupra orașului.” (Fecioarele despletite)

Fascinația clipei, a imperceptibilului, a nedefinitului uman, iată care ni se par a fi temele predilecte ale acestui tip de proză urbană în care domină intensitatea trăirii interioare, spre deosebire de romanele de mai târziu ale Hortensiei Papadat-Bengescu, în care autoarea recurge la o combinație a descrierilor „psihologice”, experimentale, interioare, cu cele exterioare, obiective.

Entuziasmate în a observa și a examina în detaliu viața lăuntrică în contextul citadin, Hortensia Papadat-Bengescu și Virginia Woolf se concentrează în egală măsură în a-i analiza și pe locuitorii urbei, fără de care nu ar putea exista viața citadină atât de intensă, de vie și de reală. Personajele sunt într-o perpetuă transformare, în devenire, pe parcursul miimilor de secundă, dizolvându-se atât în timp, cât și în spațiu, de unde rezultă evanescența acestora și relativizarea clipelor examinate:

„Ajunsese la poarta parcului. Zăbovi o clipă, uitându-se la omnibusele de pe Picadilly. Acum nu mai spunea despre nimeni din lume că e așa sau altfel. Se simțea foarte tânără, și

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

totodată nespus de bătrână. Pătrundea, ca o lamă de cuțit, în orice; și totodată rămânea afară, avea, în timp ce se uita la taxiuri, senzația durabilă că este afară, departe în largul mării și singură; avusese întotdeauna sentimentul că este tare, tare primejdios să trăiești fie și o singură zi. Nu că s-ar fi crezut inteligentă, sau foarte ieșită din comun. singurul ei dar era să cunoască oamenii aproape instinctiv(...)". (Doamna Dalloway)

Timpul, surprins în trecerea sa, reprezintă în mod categoric preocuparea majoră a autoarei londoneze. Cu toate acestea, vom remarca totodată prezența în acest roman a unei dorințe arzătoare completată de o bucurie, extaz inedit al clipei trăite, alături de motivul timpului, surprins în tranziția spre moarte, într-un pasaj explicit care ilustrează aceeași efemeritate a clipei: „De amintit, oricine își amintește; ce îi era ei drag era asta, aici și acuma, în fața ei; doamna asta grasă din birjă. Și atunci are vreo importanță, se întrebă ea, îndreptându-se către Bond Street, are vreo importanță că trebuie în mod inevitabil să înceteze cu totul? Toate acestea trebuie să se desfășoare mai departe fără ea; oare o supără lucrul acesta? Sau nu cumva ajungi să te consolezi cu credința că moartea e un sfârșit absolut? Dar că într-un fel sau altul pe străzile Londrei, în fluxul și refluxul lucrurilor, aici și acolo, ea supraviețuia, Peter supraviețuia, trăiau fiecare în celălalt, ea fiind parte, era ferm convinsă, din arborii de acasă; din casa de aici, așa urâtă cum era și gata să se destrame în praf și pulbere; parte din oameni pe care nu-i întâlnește niciodată; fiind desfășurată ca o ceață între cei pe care îi știa bine, care o înălțau în crengile lor așa cum văzuse ea că arborii înalță ceața, care însă se răspândește mereu mai departe, viața ei, ea însăși”. (Doamna Dalloway)

Citadinul devine o sursă importantă de inspirație atât pentru cei ce străbat străzile orașului, încercând să-i pătrundă tainele, cât și pentru cei care sunt în căutarea identității urbane. Oamenii se nasc și dispar din ceața orașelor, concentrându-se și dezmembrându-se în Marele Suflet al Orașului, tot așa cum doamna Dalloway ar putea supraviețui în mireasma Londrei și prin toți ceilalți care-i respiră aerul. Mini, la București, în *Cetatea Vie*, are aceeași senzație că sufletul cel mare al orașului poate găzdui întreaga suflare compusă sau recompusă a locuitorilor săi, orașul prin contrastele pe care le ofera, emană deopotrivă iubire și dispreț, exaltare și distanțare:

„Cuprinse cu privirea orașul, profilat în transparența negurii. Îl iubi. Se gândi la ceea ce se cheamă sufletul orașelor... Era emanarea sufletului colectiv al cetățenilor. În aerul acela cuprins între clădiri, trupul sufletesc al fiecăruia își depune spuma vie a tuturor simțurilor. Acolo, în atmosfera Cetății, erau și canalele tuturor drenajelor, dar și plutirea tuturor emanațiilor sentimentale care îi dau respirația aceea, încărcată adesea, alteori plină de ebrietate sau volatilă ca un lirism.(...)

Căută orașul, cu o privire mângâioasă, prin voalul ceței. Își reaminti atunci același oraș, întreg, în plină funcție a uzinei lui omenești și pe care totuși nu-l vezi din pricina unei anumite cețe care nu s-a rupt; ale cărui aspecte nu prind pe plăcile sensibile, ci, dau clișee voalate atunci când nu privești printr-un interes viu. Pentru acel care e un locuitor indiferent, care nu și-a pus acolo mobilul existenței, realitatea orașului are încă o membrană învăluitoare și defensivă; pe când dezvelită, dă aceluia care își converge spre ea tot sufletul o atingere vie.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

Mini se opri un minut, întrebându-se dacă vroia să cotească pe aci sau pe dincolo. Nu, Cetatea ei vie nu o clădise un păstor!... Un călător, odată, vroind să caute tovarășei lui adăpost, făcuse primul cuib. Era popasul iubirei”.

Orașul, cetatea (București sau Londra) are viață, are un suflet care reprezintă în viziunea celor două scriitoare valori esențiale prin care se definesc noțiunile de iubire, statornicie, devenire, acesta este o metropolă vie și animată, cu chipuri multiple față de care personajele simt o atracție spre *miezul viu*, este locul ideal al progresului și, implicit, al modernității, dar în același timp este liantul conștiinței vii cu trecutul, cu toată moștenirea trecutului și, implicit, cu moartea inerentă:

„Se gândi la oamenii aceia care cutreieră pământul, răzbat printre atâtea locuri și nații! Ei n-au ajuns să-și clădească în ei cetatea statornică a sufletului și cu cât se risipesc mai mult, cu atât cuprind mai puțin din spațiu, din timp, din viață! (...) Realitatea era travestită ochilor de iluzie și iluzia își amăgea ochii.

Dincolo de grădini, orașul începea să se deslușească la lumina nopții, de pe care pâcla se desprindea în fâșii leneșe. Mini ajunse în prag. Mai privi o dată înapoi orașul, așa cum te întorci după o ființă scumpă!”

Se remarcă talentul și ingeniozitatea cu care, asemeni Virginiei Woolf, Hortensia Papadat-Bengescu descrie în formulă aproape simbolistă legătura inseparabilă existentă între metropolă și locuitorii săi, cu precizarea că, mai mult chiar decât la Virginia Woolf, asistăm în cazul scriitoarei noastre la manifestarea originală a dorinței de a realiza o detaliere a elementelor de arhitectură care *Cetatea Vie*, sufletul acesteia și a locuitorilor săi, ei înșiși inspirați și impresionați de ceea ce observă zilnic: *„Mimi fu cuprinsă de fizionomia Cetății”*.

„Locuitorii ei de acum erau o generație care copilărise sau apucase la bunici căsuțele cu răzoare, care locuia încă în confortul clădirilor acelea răsfățate, egoiste, pe care fiecare le avea pentru familia lui proprie, așa cum nu erau în alte capitale: acele rez-de-chaussée cu arhitectura lor cochetă și variată, sau vile abia mansardate; altele, mici oteluri de stil care, toate, dau orașului un aspect de vilegiatură luxoasă, cu excesul unei grădini proprii, cu transplantarea brazilor și fantazia pergolaurilor acoperite de plante urcătoare capricioase, de drăgălășenia amoroasă a trandafirilor mărunți sau de ciorchinii lânzezi, galbeni și violeți ai salcânilor târători sau de cine știe ce alte bizare roade ale grimpantelor delicate. (...)”

Talentul literar al Hortensiei Papadat-Bengescu facilitează cititorilor identificarea unor detalii ale cetății mereu prospere, *„îmbălsămate”*, vii, dar și a trăirilor personajelor care-i străbat străzile: *„Mini se uita jur în jur la cartierul pe care îl răzbătea foarte rar. De la un loc înainte, parcursul îi era aproape străin. Bulevardul Lascăr Catargiu se desfășura cu aleile lui, cu casele noi, încă rare, aliniat după un proiect definit. Locul, căruia nu-i putea împrumuta nici o impresie, îi părea neexpresiv.*

Deși Hortensia Papadat-Bengescu nu a cunoscut probabil decât tangențial opera marelui romancier francez Marcel Proust (autoarea se pare că a citit *În căutarea timpului pierdut* fără

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

entuziasm, abandonând lectura după al doilea volum), motiv pentru care o parte a criticii a refuzat chiar să accepte că ar exista vreo influență proustiană asupra scriitoarei române, supozițiile conduc în sensul afirmării unei intuiții fantastice a timpului, subscrisă de altfel spiritului literar (*zeitgeist*) în care a creat marea noastră europeană. Această intuiție literară denotă, fără îndoială, un spirit de geniu care a descoperit și experimentat personal direcția în care se îndrepta romanul european la acel moment, argument în favoarea afirmației că Hortensia Papadat-Bengescu este „marea europeană” a literaturii interbelice, cu o contribuție covârșitoare la armonizarea romanului românesc și acordarea sa la literatura europeană.

Fantastica intuiție a Hortensiei Papadat-Bengescu cu privire la teoria relativității spațiului și timpului poate fi ușor redată printr-un un citat ilustrativ, din care rezultă că timpul și spațiul pot îmbrăca dimensiuni relative (mai lungi sau mai scurte), în funcție de starea de spirit, de acel impuls al clipei prezente, care ne ghidează și ne decid percepția:

„Mii de lumini punctau întunericul. Mini se scula, se așeza nerăbdătoare, deranjând pe cele două, amorțite pe perinile trăsuri. Pâcla deasă, din care ieșeau acele sântei, era orașul. Mini fu deodată cuprinsă de aceeași desperare ca la plecarea: de ce lipsise o zi întreagă din Cetatea vie?”

Timpul ca și spațiul îi păreau, deopotrivă, mai lungi, pentru că oameni și împrejurări n-o distraseră de la gândul acela aspru de oameni și locuri”.

În strânsă corelație cu durata interioară (evidențiată în mod strălucit de Henri Bergson, ale cărei teorii este posibil ca Hortensia Papadat-Bengescu să le fi studiat!), romanciera noastră introduce pentru prima dată în literatura română interbelică conceptul de „viață interioară”, lăuntrică, tainică, o viață „dosită”, prin care autoarea, folosindu-se de un stil persiflator pe alocuri, face o aluzie răutăcioasă la „dosurile” orașului, care se află în acest roman într-o permanentă legătură cu reprezentarea celor care îl compun. Prin intermediul lui Mini, reflector care joacă un rol esențial în *Fecioarele despletite*, romanciera introduce acest concept: „Nory o privea. Viața asta interioară, pe care Mini o exprima în afară deslușit, era o dovadă, pe care nici ea nu o putea tăgădui, a ideilor lui Mini despre „trupul sufletesc”.

Concluzionând, atât Hortensia Papadat-Bengescu, cât și Virginia Woolf au cunoscut și au fost intens preocupate de teoriile psihanalizei, în vogă la începutul secolului, în materia straturilor conștiinței, enunțate în premieră de Sigmund Freud, dar și relativizarea percepției timpului și a duratei, concepte studiate de către Marcel Proust la începutul secolului XX. Ilustrativă în acest sens este conștientizarea chiar de către personal (reflector) a stratificării conștiinței în acest fragment din romanul *Fecioarele despletite*: „Mai stau! declară Mini uimită. Dar l-am uitat! Mărturisii încet, confuză, ca și cum era o vină de care se temea, nu o neglijență care o costa; ca și cum avea o a doua conștiință, care o controla pe a ei, o conștiință superioară, către care nu vrea să dea greș... rămase descumpănită....”⁴.

⁴Hortensia Papadat-Bengescu, *Fecioarele despletite*, în *Ciclul familiei Hallipa*, Editura Gramar, București, 2001, p. 94.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

Ilustră reprezentantă a feminismului, Virginia Woolf admite în scrierile sale că nu există adevăr universal sau neutru și că doar perspectiva individuală filtrată în funcție de nevoi, dorințe, prejudecăți și temeri individuale poate sta la baza unui stil scriitoricesc stabil. Autoarea și-a dorit mereu să-l elimine pe „Eu” din stilul său literar, considerând că doar anonimatul total îi poate conferi condițiile unei scrieri valoroase. În acest fel, „eu” devine „noi”, îmbrăcând o formă multiplă și atotcuprinzătoare („*Unconsciousness and complete anonymity are the only conditions... in which I can write*”).⁵

Aceste influențe contemporane provenite dinspre Europa Apuseană, fie că au fost „premeditate”, fie că au fost extrem de fin intuite de către unii dintre scriitorii români ai epocii, însă în mod evident vin încă o dată în sprijinul afirmației că Hortensia Papadat-Bengescu a fost cu adevărat ancorată în realitățile momentului literar în care a evoluat, contribuind astfel la sincronizarea deplină dintre romanul românesc și cel european. Prin utilizarea unei formule inteligente de expresie, dar și a unei tehnici narative valoroase, ea a reușit în mod inedit să creeze un univers care nu fusese încă până la momentul apariției sale îndeajuns explorat de către critica și cititorii săi.

BIBLIOGRAPHY:

Holban, Ioan, *Hortensia Papadat-Bengescu*, editura Princeps Edit, 2002.

Papadat-Bengescu, Hortensia *Nuvele.Povestiri*, Editura Minerva, 1980.

Papadat-Bengescu, Hortensia *Fecioarele despletite*, în *Ciclul familiei Hallipa*, Editura Gramar, București, 2001.

The Cambridge Companion to Virginia Woolf, edited by Sue Roe and Susan Sellers, Cambridge University Press, 2006.

Woolf, Virginia, *Doamna Dalloway*, Editura pentru literatură universală, București, 1968.

The Selected Works of Virginia Woolf – The Wordsworth Library Collection, Wordsworth Editions Ltd., 2007.

⁵The selected Works of Virginia Woolf, op.cit, p. 162.